

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА БЕЛАРУСИ

Материалы
VII Международного конгресса
«Библиотека как феномен культуры»

Краеведение и страноведение
в сохранении культурного
разнообразия

Минск, 21–22 октября 2020 г.

Минск 2020

УДК 025:004(06)+002:004(06)

ББК 78.3я431+32.97я431

М34

Научный редактор

Р. С. Мотульск и й, доктор педагогических наук, профессор

Составители

Т. В. Кузьмин и ч, А. А. Суш а

Редакционная коллегия:

Е. Е. Долгополова, кандидат педагогических наук,

Н. С. Ес и с, Л. Г. Кирюхи на,

Т. В. Кузьмин и ч, кандидат педагогических наук, доцент,

М. Г. Пшибытко, А. А. Суш а, кандидат культурологии

Ответственный за выпуск Н. С. Ес и с

Материалы VII Международного конгресса «Библиотека как феномен культуры» : Краеведение и страноведение в сохранении культурного разнообразия, Минск, 21–22 октября 2020 г. / Национальная библиотека Беларуси ; [сост.: Т. В. Кузьмин и ч, А. А. Суш а]. – Минск, 2020. – 327 с.

ISBN 978-985-7235-47-6

Сборник содержит материалы VII Международного конгресса «Библиотека как феномен культуры» по теме «Краеведение и страноведение в сохранении культурного разнообразия», проходившего 21–22 октября 2020 г. в Национальной библиотеке Беларуси. Публикуются доклады известных специалистов крупнейших библиотек, научно-исследовательских учреждений, представителей других организаций Беларуси и зарубежных стран, посвященные актуальным вопросам развития библиотечного дела.

УДК 025:004(06)+002:004(06)

ББК 78.3я431+32.97я431

ISBN 978-985-7235-47-6

© Государственное учреждение «Национальная библиотека Беларуси», 2020

адміністрацыйна-кіраўніцкага цэнтра аграрнай навукі краіны ў Курасоўшчыне	233
<i>Шутова О.М.</i> История и культура Беларуси в исследованиях французских ученых конца XX – начала XXI в.: проблемы, парадоксы, трансформации	238
<i>Санега Т.А., Вашкевіч І.Я.</i> Кнігазбор Радзівілаў у фондзе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: гісторыя, актуаліі і перспектывы даследавання	243
<i>Киреева Г.В.</i> Библиотека А.А. Закревского в собрании И.Х. Колодеева (из фонда Национальной библиотеки Беларуси)	251
<i>Барановский А.Л.</i> «Коллекция (Архив) эмигрантской печати» Института истории Национальной академии наук Беларуси в фондах Национальной библиотеки Беларусі: провененции	264
<i>Баранова А.С.</i> Беларуская кніга XVII стагоддзя	273
<i>Суша А.А.</i> Напалеон Орда і нараджэнне візуальнага кразнаўства ў Беларусі	280

**Интегрированные информационно-поисковые
системы и сервисы в сохранении документального
наследия библиотек Беларуси**

<i>Бричковский В.И.</i> Совершенствование электронных каталогов библиотек с применением discovery сервисов	288
<i>Веремчук Л.Э.</i> «РСЭК библиотек Брестской области»: опыт практической деятельности и перспективы развития	293
<i>Драгун А.Я., Зяноўка Я.С., Галаўчак М.С., Маеўскі С.С., Гецэвіч Ю.С.</i> Аўтаматызаваныя сродкі атрымання расшыфроўкі і спісаў кодаў беларускамоўнай Універсальнай дзесятковай класіфікацыі	300
<i>Перченко И.Ю.</i> библиотека минской духовной академии: опыт взаимодействия церковной и светской библиотечной системы	306
<i>Пишбытко В.В.</i> Использование свободного программного обеспечения для создания краеведческих ресурсов библиотек	311
Сведения об авторах	320

актуализация материалов) и по совершенствованию системы повышения квалификации библиотекарей Брестской области.

*Драгун А.Я., Зяноўка Я.С., Галаўчак М.С., Маеўскі С.С.,
Гецэвіч Ю.С. (Мінск)*

АЎТАМАТЫЗАВАННЯ СРОДКІ АТРЫМАННЯ РАСШЫФРОЎКІ І СПІСАЎ КОДАЎ БЕЛАРУСКАМОЎНАЙ УНІВЕРСАЛЬНАЙ ДЗЕСЯТКОВАЙ КЛАСІФІКАЦЫІ

Представлены два интернет-сервиса «Расшифровка кода УДК» и «Поиск кода УДК» для получения расшифровки и списков кодов белорусскоязычной Универсальной десятичной классификации. Описано назначение, практическая ценность и способы использования данных сервисов. Отмечены особенности созданных программ для получения более детальных результатов входных данных.

Універсальная дзесятковая класіфікацыя (УДК) – гэта мова індэксавання дакументаў, якая ўяўляе сабой сістэму класіфікацыі ўсіх галін чалавечых ведаў, якія звязаны паміж сабой, і прызначана для апісання і індэксавання зместу інфармацыйных рэсурсаў незалежна ад носьбіта, формы, фармату і мовы. УДК уяўляе сабой аналітыка-сінтэтычную і фасетную сістэму класіфікацыі з падрабязным слоўнікам і сінтаксісам, што забяспечвае моцную індэксацыю інфармацыі і значна спрашчае пошук інфармацыі пры вялікіх яе аб’ёмах [1]. Табліцы УДК шырока распаўсюджаны ў свеце: пераведзены на 41 нацыянальную мову і выкарыстоўваюцца бібліятэкамі больш чым у 130 краінах свету [2]. Сёння гэта адна з самых магутных міжнародных сістэм, якая дазваляе ажыццяўляць абмен інфармацыяй паміж краінамі і індэксаваць універсальны дакументны паток з усіх любых нацыянальных асаблівасцях. У 2016 г. супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (НББ) сумесна з калектывам лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення Аб’яднанага інстытута праблем інфарматыкі (АПП) НАН Беларусі рас-

працавалі беларускамоўную УДК, якая змяшчае 10 тыс. класаў асноўных табліц, дапаможныя табліцы і алфавітна-прадметны паказальнік [3]. Табліцы УДК на беларускай мове адносяцца да асноўных лінгвістычных сродкаў эфектыўнага існавання Сістэмы карпаратыўнай каталагізацыі і вядзення ЗЭК ББ і ствараюць надзейную аснову для ўніфікацыі лінгвістычных сродкаў і аптымізацыі працэсаў каталагізацыі ўсіх бібліятэк нашай краіны [4].

Складанасць прысваення кода УДК заключаецца ў сістэматызацыі інфармацыі, пошуку патрэбных звестак па канкрэтнай тэме, а таксама камплектацыі новых артыкулаў, публікацый, кніг па тэматычных раздзелах. Універсальная дзесятковая класіфікацыя з'яўляецца навуковым спецыфічным выданнем, таму атрымаць код УДК можна толькі з дапамогай спецыялістаў бібліятэчнай справы ў буйных бібліятэках краіны (у НББ код УДК можна замовіць анлайн на платнай аснове). Таксама існуюць інтэрнэт-сайты, якія прадстаўляюць класіфікатары, аднак яны падрыхтаваны на аснове рускамоўнай УДК, якая выкарыстоўвалася ў нашай краіне да 2016 г. На сённяшні дзень адсутнічаюць крыніцы для азнаямлення з беларускамоўнай УДК, акрамя надрукаванага выдання і яго электроннай версіі на афіцыйным сайце Кансорцыума УДК [2]. Таму для больш простага доступу да УДК на беларускай мове супрацоўнікі лабараторыі распазнавання і сінтэзу маўлення АПП НАН Беларусі працавалі два інтэрнэт-сэрвісы «Расшыфроўка УДК» і «Пошук кода УДК», якія дазваляюць атрымаць больш дэтальныя веды па класіфікацыі і расшыфроўцы УДК для ўсіх зацікаўленых карыстальнікаў.

Сэрвіс «**Расшыфроўка УДК**» дазваляе карыстальніку атрымаць расшыфроўку кодаў УДК [5]. На ўваход сэрвісу падаецца код УДК, які патрэбна расшыфраваць. На выхадзе карыстальнік атрымлівае інфармацыю па ўведзеным кодзе: код класа; апісанне класа па-англійску; апісанне класа па-беларуску.

Сэрвіс мае наступныя асаблівасці:

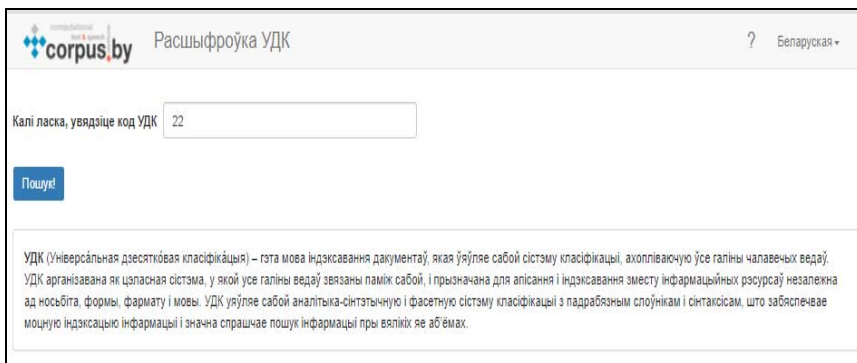
- У кірылічных электронных выданнях непасрэдна лічбаваму коду УДК часта папярэднічае надпіс «УДК» або «удк» (верагодна, у некаторых выпадках ён можа таксама размяшчацца пасля кода). Для павышэння зручнасці праца сэрвіса наладжана такім чынам, каб карыстальнік мог скапіраваць у поле ўводу ўвесь радок разам з

прэфіксам або постфіксам, што складаецца з сімвалаў «У», «Д», «К» у верхнім ці ніжнім рэгістры і прабелаў. У гэтым выпадку код будзе распазнаны правільна.

- Па кожным запыце сэрвіс выдае адназначны адказ – інфармацыю па знойдзеным класе УДК або пусты вывад, калі клас УДК не знойдзены. Паводле логікі сваёй працы і будовы табліц УДК, сэрвіс павінен выдаць толькі адзін вынік для кожнага выпадку. Тым не менш, калі сэрвіс зможа знайсці некалькі адпаведнікаў, ён мае магчымасць вывесці на экран да 10 пазіцый.

- Код УДК аналізуецца ў напрамку ад канца да пачатку. Калі па канкрэтным запыце не ўдалося знайсці нічога, сэрвіс паслядоўна адкідае адзін сімвал ад канца кода УДК і спрабуе знайсці нешта паводле атрыманай камбінацыі. Гэтаа значыць, што, напрыклад, пры запыце «4» не будзе знойдзена нічога (у табліцах УДК на сённяшні дзень не існуе класаў, код якіх пачынаецца з дадзенага сімвала), але па запыце «04» будзе знойдзены клас, які адпавядае коду «0».

Інтэрфейс змяшчае наступныя вобласці: поле ўводу кода УДК; кнопка «Пошук!», якая запуская апрацоўку і дае магчымасць атрымаць вынікі ў полі іх вываду. Карыстальніцкі інтэрфейс сэрвіса прадстаўлены на мал. 1.

Мал. 1. Графічны інтэрфейс сэрвіса «Расшыфровка УДК»

Пасля апрацоўкі кода сэрвісам у полі вываду вынікаў карыстальнік атрымлівае наступныя спісы інфармацыі: код класа; апісанне класа па-англійску; апісанне класа па-беларуску (мал. 2).

Калі ласка, увайдзіце код УДК

Пошук!

Вынік

Код класа: 811
Па-англійску: Languages
Па-беларуску: Мовы

УДК (Універсальная дзесятквая класіфікацыя) – гэта мова індэксявання дакументаў, якая ўяўляе сабой сістэму класіфікацыі, ахопліваючую ўсе галіны чалавечых ведаў. УДК арганізавана як цэласная сістэма, у якой усе галіны ведаў звязаны паміж сабой, і прызначана для апісання і індэксявання зместу інфармацыйных рэсурсаў незалежна ад носьбіта, формы, фармату і мовы. УДК уяўляе сабой аналітыка-сінтэтычную і фасетную сістэму класіфікацыі з падрабязнымі слоўнікамі і сінтаксісам, што забяспечвае моцную індэксяцыю інфармацыі і значна спрашчае пошук інфармацыі пры вялікіх яе аб'ёмах.

Мал. 2. Вынік працы сэрвіса «Расшыфроўка УДК»

Другі сэрвіс «Пошук кода УДК» дазваляе карыстальніку атрымаць спіс кодаў УДК, у апісаннях якіх сустракаецца тое ці іншае слова [6]. На ўваход сэрвісу падаецца слова, якое неабходна знайсці. На выхадзе карыстальнік атрымлівае наступную інфармацыю пра класы УДК, дзе сустракаецца ўведзенае слова: код класа; апісанне класа па-англійску; апісанне класа па-беларуску.

На дадзены момант сэрвіс мае наступныя абмежаванні:

- Пошук ажыццяўляецца сэрвісам толькі на беларускай мове і толькі па адным слове. Словам лічыцца любая камбінацыя сімвалаў, уведзеная ў адпаведнае поле, там упатрэбна ажыццяўляць увод без пачатковых і канцавых прабелаў і іншых лішніх сімвалаў.

- Максімальная колькасць вынікаў абмежавана 30 пазіцыямі. Тым не менш, калі сэрвісу ўдалося знайсці ў базе даных большую колькасць уваходжанняў, інфармацыя аб гэтым будзе выведзена карыстальніку. Коды і іх расшыфроўкі, што не ўвайшлі ў выдачу, можна атрымаць праз непасрэдны кантакт з распрацоўшчыкамі для працы па ўдасканаленні беларускамоўнай версіі УДК.

Карыстальніцкі інтэрфейс сэрвіса прадстаўлены на мал. 3. У поле для ўводу запыту неабходна ўвесці паняцце ці тэрмін, што

цікавіць карыстальніка. Таксама неабходна выбраць мову запыту, паколькі сэрвіс прапаноўвае дзве мовы для атрымання выніковых даных (беларуская і англійская). Таксама можна ўвесці колькасць вынікаў у поле «Абмежаванне колькасці вынікаў».

The screenshot shows the 'Пошук кода УДК' (UDC Code Search) interface. At the top left is the 'corpus.by' logo. The main title is 'Пошук кода УДК'. Below the title are three input fields: 'Калі ласка, увядзіце слова' (Please enter the word) containing 'сінтэз', 'Мова запыту' (Search language) set to 'Беларуская мова', and 'Абмежаванне колькасці вынікаў' (Number of results limit) set to '30'. A blue button labeled 'Пошук!' (Search!) is positioned at the bottom left.

Мал. 3. Графічны інтэрфейс сэрвіса «Пошук кода УДК»

Націснуўшы на кнопку «Пошук», якая запускаяе апрацоўку і дае магчымасць убачыць вынікі ў полі іх вываду, карыстальнік атрымае вынікі апрацоўкі ўваходных даных: код класа; апісанне класа па-англійску; апісанне класа па-беларуску.

The screenshot displays the search results for the query 'сінтэз'. The results are listed as follows:

- Код класа: 044.962**
Англійская мова: Construction, Synthesis
Беларуская мова: Пабудова. [Сінтэз](#)
- Код класа: -047.84**
Англійская мова: Construction, Creation, Synthesis
Беларуская мова: Пабудова, Стварэнне. [Сінтэз](#)
- Код класа: 534.4**
Англійская мова: Analysis and synthesis of sounds
Беларуская мова: Аналіз і [сінтэз](#) гукі
- Код класа: 54.05**
Англійская мова: Production, Preparation, Isolation, Purification etc.
Беларуская мова: Атрыманне, Падрыхтоўка. [Сінтэз](#), Ачыстка і г.д.
- Код класа: 54.057**
Англійская мова: Synthesis
Беларуская мова: [Сінтэз](#)
- Код класа: 616-089.84**
Англійская мова: Suture, Closure, Sewing up, Surgical synthesis, Padding
Беларуская мова: Хірургічныя швы, Сшыванне, Закрываццё раны, Хірургічны [сінтэз](#), Падкладанне
- Код класа: 665.65**
Англійская мова: Conversion processes other than cracking and reforming, Synthesis, Removal of unwanted constituents by high-temperature processes
Беларуская мова: Іншыя працэсы глыбокай перапрацоўкі (апроч крашэння і рэфармінгу). [Сінтэз](#), Выдаленне нежаданага кампанентаў шляхам высокатэмпературных працэсаў

Мал. 4. Вынік працы сэрвіса «Пошук кода УДК»

Такім чынам, вышэй апісаныя сэрвісы будуць прыдатныя для задавальнення патрэб бібліятэк, арганізацый, што гандлююць друкаванымі выданнямі, інфармацыйных цэнтраў, якія займаюцца сістэматызацыяй дакументаў, арганізацый дакументных фондаў і электронных сэрвісаў для пошуку інфармацыі. Таксама іх выкарыстанне значна аблегчыць працу навукоўцаў, якія займаюцца падборам літаратуры па пэўнай тэматыцы для паглыбленага вывучэння тэмы і/або напісання ўласных прац. Папярэдняе вызначэнне кода УДК – патрабаванне, якое часта прад'яўляюць да аўтараў выданні са спісаў ВАК і выданні, уключаныя ў міжнародныя рэфератыўныя базы. Зварот да кодаў УДК дазваляе значна паскорыць працу як прафесійных спецыялістаў, так і простых карыстальнікаў для пошуку матэрыялу для ўласных патрэб [7]. У будучыні плануецца ўкараніць дадатковыя функцыі ў сэрвісы для атрымання больш дакладных расшыфровак складаных кодаў УДК.

ЛІТАРАТУРА

1. **Беларускамоўнае** выданне УДК: склад і асноўныя этапы падрыхтоўкі / Ю. С. Гецэвіч [і інш.] // Інструментарый індэксатара і яго прымяненне ў бібліятэках Беларусі / Нацыянальная бібліятэка Беларусі ; пад рэд. Кузьмініч Т. В. – Мінск : БібліяКансультант, 2016. – С. 27–34.
2. **Пошук** кода УДК // Платформа для апрацоўкі тэкставай і гукавой інфармацыі для розных тэматычных даменаў corpus.by [Электронны рэсурс]. – 2020. – Рэжым доступу: <https://corpus.by/UdcCodeFinder/?lang=be>. – Дата доступу: 08.01.2020.
3. **Расшыфроўка** кода УДК // Платформа для апрацоўкі тэкставай і гукавой інфармацыі для розных тэматычных даменаў corpus.by [Электронны рэсурс]. – 2020. – Рэжым доступу: <https://corpus.by/UdcCodeFinder/?lang=be>. – Дата доступу: 08.01.2020.
4. **Універсальная** дзесятычная класіфікацыя : звыш 10 000 асноўных і дапаможных класаў / Аб'яднаны інстытут праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі ; [рэдкалегія: Ю. С. Гецэвіч і інш. ; укладальнікі алфавітна-прадметнага паказальніка: С. І. Лысы, Г. Р. Станіслаўка, Ю. С. Гецэвіч]. – Мінск : Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2016. – 367 с.
5. **Preparation** of the First UDC Abridged Edition in Belarusian / Yu. S. Hetsevich [et al.] // Extensions and Corrections to the UDC. – 2014–2015. – № 36–37. – P. 23–30.

6. **The UDC Summary (UDCS)** for the Belarusian language // Universal Decimal Classification [Electronic resource]. – 2020. – Mode of access: <https://udcsummary.info/php/index.php?lang=be&pr=Y>. – Date of access: 20.03.2020.

7. **Universal** Decimal Classification Summary [Electronic resource]. – 2017. Mode of access: <http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=be>. – Date of access: 06.09.2017.

Перченко И.Ю. (Минск)

БИБЛИОТЕКА МИНСКОЙ ДУХОВНОЙ АКАДЕМИИ: ОПЫТ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЦЕРКОВНОЙ И СВЕТСКОЙ БИБЛИОТЕЧНОЙ СИСТЕМЫ

Библиотека Минской духовной академии образована в 2015 г. Фонд составляет порядка 65 000 единиц хранения, 7000 из которых датируются XVI–XIX вв. Осуществляется работа по составлению электронного каталога и библиографических описаний документов. Библиотека представлена в РСЭК Минской области (ISIL-НМ0016), использован программный продукт «1С:Библиотека». Реализован проект «Электронная библиотека Минской духовной академии» (elib.minda.by, ISSN 2708–6151 (онлайн), OpenDOAR ID 9749). Работает резервно-обменный фонд. Осуществляется составление реестра старопечатных и рукописных документов фонда. Ведется активное сотрудничество с Национальной библиотекой Беларуси. Интернет-сайт libr.minda.by.

Библиотека Минской духовной академии имени святителя Кирилла Туровского Белорусской Православной Церкви (Белорусского Экзархата Московского Патриархата) была образована в 2015 г. Основой для формирования библиотечного фонда послужил фонд библиотеки Минской епархии, а также коллекция дореволюционных и старопечатных изданий из личного собрания митрополита Филарета (Вахромеева), ныне Почетного патриаршего экзарха всея Беларуси. Численность фонда на сегодняшний день составляет порядка 65 000 единиц хранения.